

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת משפטים, תשס"ט
מספר 797

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

וגר לא תלחץ

המצווה הנזכרת מכולן בתורה אינה שבת או חגים או כשרות או כל מצווה אחרת המאפיינת אדם דתי, אלא אהבת הגר. אנחנו מצווים לכבד את הגר, לאהוב אותו, ובוודאי לא ללחוץ אותו או לגנוב ממנו, ככתוב בפרשתנו: "וְגֵר לֹא תִלְחָץ" (כג:ט). גם בספר ויקרא כתוב: "וְכִי-יָגוּר אִתְּךָ גֵר בְּאֶרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ, כַּאֲזַח מִמֶּם יְהִי לְכֶם הַגֵּר הַגֵּר אִתְּכֶם וְאַהֲבַתְּ לּוֹ כַּמִּוֶּדֶד" (יט:לג-לד). היחס הראוי לגר נזכר גם בספר דברים: הקב"ה הוא "וְאַהֲבֵה גֵר לְתֶת לּוֹ לְחֶם וְשִׂמְלָה", ולכן אנו מצווים "וְאַהֲבַתְּם אֶת-הַגֵּר" (י:יח-יט). אותו רעיון בניסוח כזה או אחר כתוב יותר מעשר פעמים נוספות בתורה! הפרשנים חלוקים בפירושיהם האם הכוונה בכל מקום לגר תושב (נכרי שגר בקרב ישראל ומקיים רק חלק מהמצוות) או לגר צדק (נכרי שהתגייר). גם מהמכילתא דרבי ישמעאל (מסכת דנזיקין משפטים פרשה יח) קשה ללמוד הכרעה חד משמעית. להלן נשאיר שאלה זו פתוחה.

מדוע אהבת הגר נשנית שוב ושוב בתורה? הסיבה שהתורה מדגישה כל-כך הרבה פעמים את הצורך ליחס הולם ואפילו מיוחד לגר היא הנטייה של האדם להתנהג בדר"כ להפך. טבעי לא לאהוב את הגר, השונה, הנכרי, המדבר במבטא זר ואוכל מאכלים מוזרים, הלוכש בגדים משונים, ולא גדל עמנו וחווה את חוויות הילדות שלנו. באופן כללי הוא נחשב זר בחברה ולכן יש רתיעה חזקה מלקבל אותו באהבה.

דווקא בגלל נטייה זו התורה מדגישה שוב ושוב שעלינו להתגבר על היצר הרע ולנהוג כראוי בגר וגם בכל מי ששייך למעמד החלשים בחברה, כמו האלמנה והיתום הנזכרים בפרשתנו בסמוך לגר (כב:כא-כג) וכן גם במקור בדברים.

הנטייה ליחס לא הוגן כלפי הגר נזכרת בדרך מעניינת מאוד במגילת רות. רות, הגיורת המואבייה, הולכת לשדה בועז ללקט תבואה עם עניים אחרים. כאשר בועז שואל עליה ולומד על החסד העצום שהיא עשתה עם נעמי, הוא נותן הוראות לקוצרים להשיל "לה מן הצבתים" כדי להרבות את הלקט שלה. על יחסו המיוחד של בועז שואלת רות: "וַתֹּאמֶר אֵלָיו מְדוּעַ מְצַאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַכִּירֵנִי וְאַנְכִי נְכָרִיָּה" (ב:י). רות מתפלאת שהיא זוכה ליחס מיוחד כל-כך למרות היותה נכרייה, וגם ממילותיה אלה למדים על הנטייה הנפוצה שלא לנהוג כראוי בגרים ובנכרים.

בתורה מסופר על נוהגם של האבות לקבל את כולם בסבר פנים יפות. בתחילת פרשת "וירא" מתארת התורה את אברהם אבינו יושב בפתח האוהל לאחר שעשה ברית המילה בצו ה'. הקב"ה נראה אליו, אולם מיד בסמוך כתוב: "וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים" (בר' יח:ב). מי היו האנשים האלה שבגללם "עזב" אברהם את הקב"ה ורץ לקבל את פניהם? לפי הכתוב הם נראו לאברהם כאנשים זרים, נכרים שהולכים במדבר, ולכבודם התאמץ אברהם, למרות חולשתו והרגשתו האישית, "וַיִּרֶץ לְקִרְאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל" (יח:ב). על מעשהו זה נאמר במדרש: "גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה".

נחזור עתה למגילת רות. מדוע קוראים מגילה זו בחג השבועות, זמן מתן תורתנו? מה הקשר בין מגילת רות למתן תורה? לפי המסורת, המסר העיקרי של התורה הוא חסד, כמו שכתוב ב"אשת חיל" ("וַתֹּרֶת חֶסֶד עַל-לְשׁוֹנָהּ", מש' לא:כו), ומגילת רות מתארת את החסד הכמעט לא-יאמן שעשתה רות,

הגיורת המואבייה, עם נעמי חמותה. החסד נפתח בהכרזה הדרמטית של רות בפרשת דרכים (א:טז-יז):

כִּי אֶל-אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלַיִן עִמָּךְ עַמִּי וְאֶל-לֵהֲיָא אֶל-לֵהֲיָא, בְּאֲשֶׁר תִּמְוִתִי אָמוֹת וְשֵׁם אֶקְבְּרָה... כִּי (רַק) הַמָּוֶת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ.

ובדיוק על פי מילים אלה פועלת רות. היא עושה את הכול לטובת נעמי ולא מהססת להשפיל את עצמה וללקט את התבואה בשדות עם העניים על-מנת שיהיה לנעמי מה לאכול. לכתה עם נעמי, החמות האלמנה והשכולה, מושווה בפיו של בועז ללכתו של אברהם אבינו בצו הא-ל לארץ לא ידועה (ב:יא-יב). רות בעלת החסד היא כמו אברהם איש החסד.

בהמשך המגילה עושה רות חסד נוסף וגדול מאין כמוהו גם עם נעמי באופן אישי וגם עם משפחת בעלה – היא מוכנה להתחתן עם בועז בהמלצת נעמי, למרות כל הפערים ביניהם. ואכן כאשר בועז שומע מרות את המילים: "ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה" (ג:ט) הוא אומר: "בְּרוּכָה אַתְּ לַה' בְּתִי הַיְסֻבֶּתְךָ חֶסֶדְךָ הָאֲחֵרוֹן מִן-הָרֵאשׁוֹן" (ג:י).

החסד הראשון של רות ברור. הוא מתכוון לכל החסד שרות עשתה עד עכשיו עם נעמי. אבל מהו החסד האחרון? זהו בוודאי נכונותה של רות להתחתן עמו. אך גם נכונותו שלו לשאתה לאישה נתפס כחסד עצום. הוא הגביר (השופט, לפי חז"ל), בעל השדה, המוצג בכתוב כ"איש גיבור חיל" מוכן לשאת לאישה את הנכרייה שבאה משדה מואב, חסרת כול המלקטת בשדה לפרנסת משפחתה.

לפיכך, כאשר חז"ל חיפשו דמות בתנ"ך המסמלת חסד וראוי לקרוא את סיפורה בחג מתן תורה, הם בחרו את מגילת רות. היותה של רות נכרייה לא הפריע להם, והם ביקשו לתת מקום לחסד שעשה בועז עם רות המואבייה, כמו גם לחסד שעשתה רות עם נעמי ועם בועז. רות נידונה לפי מעשיה, טוהר לבה ואצילות נפשה, ולא לפי מוצאה.

השכר על החסד הכפול הזה היה הולדת הבן לרות ובועז, בן שהיה סבו של דוד המלך. העובדה שמלכות בית דוד, שממנה עתיד גם לצאת משיח בן דוד, מקורה באישה נכרייה וזרה, מלמדת שבעיני הקב"ה הדברים החשובים באמת אינם הייחוס והמוצא שעליהם אין לנו שליטה, אלא התכונות והמעשים המסורים בידינו; האנושיות, החסד והבחירה של אדם באשר הוא ללכת אחרי ה'.

פרופ' נתן אביעזר
המחלקה לפיזיקה

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
כתובתנו באינטרנט: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/>